

Olvasni érdemes

VISSZHANG - LXVII. évfolyam, 6. szám, 2023. február 10.

A lap ez évi 4. számában [Nóvé Béla reagált](#) Bihari Péter John Paget *Magyarország és Erdély* című könyvéről írt [kritikájára](#) (*ÉS*, 2022/51-52.). A Rubicon Intézet gondozásában 2022 őszén megjelent kötet az angol szerző 1839-ben Londonban napvilágot látott művének első teljes magyar nyelvű kiadása. Az új kiadás szükségességét indokolta, hogy az eddigi legteljesebb, 2011-ben megjelent, a Kriterion Kiadó által gondozott fordítás is a teljes mű szövegének csak az 57 százalékát tartalmazta.

Kritikára általában nem illik válaszolni. Én sem tenném, ha Nóvé Béla reflexiója nem tartalmazna nyilvánvaló tárgyi tévedéseket. Az *ÉS* olvasói megérdemlik, hogy a könyvvel kapcsolatban legalább a tények szintjén ne maradjanak tévedésben.

Itt nem apró pontatlanságokra gondolok, bár jó, ha az olvasó tudja, Paget valójában Edinburghban folytatta orvosi tanulmányait, 1835-ben járt az Al-Dunán, és 84 éves korában halt meg. De van ezeknél lényegesebb tévedés is. Nóvé reflexiója két alapállításra épül – mindkettő tényszerűen hamis –, majd ezekből levon egy értékelő következtetést; a premisszákból sejthető, hogy milyen eredménnyel.

Az első és leglényegesebb állítása a kiadás újszerűségére, tartalmára vonatkozik. Nóvé a korábbi és az új kiadás tartalomjegyzékeinek összevetése után lekicsinylően megállapítja, hogy a több mint hatszáz oldalas műből alig száz oldal az új, az eddigi kiadásokból hiányzó rész. Itt közbe lehetne vetni, hogy ezt nem kilóra mérik, és száz oldal sem csekélység, ha jó; de ne akadékoskodjunk, fogadjuk el a reflexió szempontjait: neki kevés. Ám ha Nóvé veszi a fáradságot, hogy összehasonlítsa a szöveget a korábbi kiadásokkal, vagy akár csak belekukkant az utószóba, szembesülhetett volna tévedésével. Az újonnan lefordított és kiadott rész a teljes szövegnek nem az egyhatod része, vagyis 16-17 százaléka, ahogyan ő állítja, hanem csaknem a fele, egészen pontosan 43 százaléka, vagyis több mint 280 oldal.

Ennek a fényében teljesen abszurd Nóvénak az az értékelése, hogy ez a kiadás „csekély nyereség ahhoz a deficithez képest”, hogy kimaradt belőle a régebbi kiadás kifejezésjegyzéke és bevezetője, továbbá Paget 1849-es naplója. Egy kiadásnak hibául felróni, hogy hiányzik belőle az egyik előző kiadás bevezetője, illetve a szerzőnek egy másik műve – ez finoman szólva is meglepő gondolat. Amit pedig Nóvé „csekély nyereségnek” nevez, az a mű maga.

De van más ténybeli tévedése is Nóvénak, amit (figyelmesebb) olvasással szintén elkerülhetett volna. „Kínosan átlátszó reklámfogásnak” minősíti a Rubicon Intézet honlapjának azt az állítását, amit egyébiránt a kötet utószava is kifejt, hogy az eddigi kihagyásoknak jelentős részben politikai, cenzurális okai lehettek. Márpedig aki elolvassa a korábbi kiadásokból kimaradt részeket, annak efelől nemigen lehet kétsége. Az első hosszabb válogatás a Helikon által megjelentetett, 1987-es kiadás tipikus delfinológiai szerkesztés nyomait viseli. Következésképpen kihagytak minden olyan részt, amelyben Paget szövege a kádári értelmezés szerint „sérthette a szomszéd népek érzékenységét”, vagyis a románok, szlovákok, horvátok jellemzése, életmódjuk bemutatása; de a sajátos szocialista PC jegyében kimaradtak a szászokra, zsidókra és cigányokra vonatkozó bekezdések is. Következésképpen kikerültek az oroszoknak a nemzetiségek körében végzett felforgató tevékenységéről, illetve az orosz expanzió veszélyeiről szóló részek – nyilván a hazánkat akkor éppen megszállva tartó Szovjetunió „érzékenysége” miatt. Sokáig folytathatnám a sort. Különösen áruklódó, hogy nemcsak fejezetek, nemcsak bekezdések, de egy-egy mondat is kimaradt, ha Paget kényesebb kérdést érintett. A 2011-es Kriterion-kiadásnál ezek a szempontok már kevésbé játszottak szerepet (bár néhol azért tetten érhetők), egyszerűen átvették és néhány fejezettel bővítették a Helikon kiadását.

Nóvé Béla írásának lényegi üzenete, hogy nem érdemes elolvasni Paget művének a teljes kiadását, hiszen az új részek túl rövidek, és valószínűleg érdektelenek is. Még szerencse, hogy itt az *ÉS* hasábjain Bihari Péter is bemutatta a könyvet, azt írván róla: „érdemes örvendezni, de még inkább olvasni. Mert nagyon jó olvasni.” Mi sem ajánlhatunk mást Nóvé Bélának, mint hogy fogadja meg Bihari Péter tanácsát.

(A szerző a Paget-szöveg egyik fordítója)